

NYTTES.

Innevarande år har i Dorpat utkommit: "Reminiscenzen aus meiner Vergangenheit oder Reise-Beschreibungen eines seines Amts entlassenen Curländischen Evangelisch-Lutherischen Krons-Predigers," 2 häftet, innehållande en beskrifning öfver Förf:s vistelse i Helsingfors, Borgå, Åbo och på Åland samt resor med ångfartyg emellan dessa orter. Förf:s namn är Brandt, f. d. elev af Pestalozzi och känd i Finland genom sin "Chinesische Fridolin." Såsom entledigad från sin Pastors tjänst, anser han sig förbunden att vara verksam genom skriftställerit, den enda utväg till sysselsättning, som han finner för sig möjlig, och såsom ett märkligt bevis på hvad ihärdighet äfven i detta hänseende kan uträtta, bör nämnas, att han utan egna tillgångar och utan att hans skrifter i någon mån äro för publiken begärliga, förmått genom trycket på några år utgifva åtminstone ett dussin sådana, hvarje om 5 till 6 ark. Så snart en skrift är färdig tryckt, begifver han sig på resor i Östersjöprovinserna och Finland samt aflemnar åt alla håll exemplar af densamma, framställande tillika hvad han bärnäst ämnar utgifva. Hvad han sålunda erhåller i "honorarium," använder han åter till tryckningskostnader och så allt framgent. Hela hans väsende tillkännagifver, att han lefver för en idé samt att all vinningslystnad och charlataneri är för honom främmande. De flesta skrifterna äro af moraliskt, pedagogiskt eller religiöst innehåll. I resebeskrifningarne skildrar han *allt*, som kommer till hans kuuskap, och det har sitt eget in-

tesse att se honom sålunda behandla det, som fäst hans uppmärksamhet i Finland. Här finner man till punkt och pricka uppgifvet hvad Landets biskopar, flera lektorer, pastorer m. fl. talt med honom äfvensom flera notiser om deras lefnadssätt och förhållanden, allt i en stil, som är den mest kordiala i världen, och utan att Förf. tyckes kunnat ana, att någon skall finna allt detta antingen obehörigt eller åtminstone öfverflödigt. Lyckligtvis är också Förf:s personlighet sådan, att ingen kan finna sig stött öfver hvad han meddelat.

Mormonerna,

en beväpnad religionssekt i de Förenta Staterna *).

Öfver alla trosförföljelser, alla politiska fördelar eller hinder för den ena eller andra religiösa dogmen, och öfver allt religiöst förbättrande, blef stafven för alltid bruten vid Nordamerikanska kongressens första sammanträde, och i de Förenta Staternas konstitution är det bestämt och uttryckligen fastställt, att någon åtskillnad mellan de olika religionspartierna aldrig skall äga rum, i politiskt hänseende. Till följd häraf herrskar den mest oinskränkta religionsfrihet i Nordamerikanska Fristaterna. Dagligen uppstå nya sekter, predikande de äfventyrligaste läror, och gamla sekter försvinna. Staten bekymrar sig hvarken om dem eller deras ofta löjligen beteenden. Endast ifall offentlig skandal eller lagstridiga oordningar uppstå, träder statspo-

---

* Ur "Beiträge zur Charakteristik der Vereinigten Staaten von Nordamerika" af Doktor Wilhelm Grisson.

lisen förbjudande eller bestraffande emellan, men äfven då blott med afseende å skandalen och fredsstörelsen; det öfriga förbiser man alldeles. Ett sådant fall tilldrog sig nyligen i staten New-York. Presterna af en religiös sekt — och hvilka man företrädesvis känner, att de genom allahanda teatereffekter söka verka på sina anhängares fantasi och med framgång använda samma medel för att göra proselyter — hade föranstaltat en religiös församling i en vacker nejd, genomskuren af en liten flod. Här bearbetades den troende mängden flera dagar och nätter efter hvarandra, stundom med tröstande förmaningar, stundom med dundrande straffpredikningar för att uppskaka de obotfärdigas samveten; och helvetets inredning, de der herrskande plägsederna samt syndernas förestående förfärliga bestraffningar skildrades så noga och bestämdt, att åhörarna nästan ovillkorligen måste komma på den tanken, att de beskrifvande herrarne talade såsom åsyna vittnen. För att i öfrigt betaga åhörarna allt tvifvel, förkunnades med mycken högtidlighet, att på deras innerliga böner skulle andar af en högre ordning, ljusets englar, visa sig för de troende och fullkomligt bekräfta hvad de, Herrans utkorade tjänare, hade talat. Och — o under! — knappt hade dessa profetiska ord undfallit dem, förr än två den andra världens invånare, klädda i sida hvita kläder, sväfvade med glänsande vingar öfver skogen på andra sidan floden. Öfvertygad och hänförd af det ögonskenliga vittnesbördet för sannfärdigheten af lärarnes ord, kastade hopen sig på knä, utgjutande sig i brinnande böner till sändebuden från ofvan. Ryktet om detta under spridde sig i trakten med blixstens hastighet, och följande dagen strömmade tusentals nya åhörare och åskådare till stället. Äfven då undandrog sig de båda höga varelserna ej att på bestämd tid framträda för den talrikt församlade mängden. Men hvem förmår beskrifva de troendes bestörtning, när på den tredje dagen, omedelbarligen efter englarnes försvinnande, dessa fram-

trädde ur skogen på nytt, men åtföljda af några andra "sändebåd" i skepnad af handfasta polisbetjenter ("Constables") hvilka utan afseende på de förres höga sändning fattade dem vid armarne och i trots af alla föreställningar alla vingslag och allt motstånd, förde dem till nästa fredsdömare, af hvilken den andra världens odödliga sändebud hastigt förvandlades till denna världens dödlige invånare. För deras bedrägeri sattes de i fängelse, till dess de kunde ställa säker borgen för ett mindre sväfvande omvändelsenit framdeles. Sjelfva predikarne pliktfullades för bedrägeri; men deras sväraste bestraffning bestod i det outplånliga brännmärket af åtlöje och den allvarsamma fördömmelse, hvarmed ej blott de mera tänkande utan äfven den ur sin villa väckta hopen stämplade deras uppförande. Under denna börda blef deras verksamhet omöjlig på den orten, och de funno förgodt att begifva sig annorstädes. Detta försök var för groft; men svärmaren och bedragaren har annars fritt spel, om han blott förmår dölja sin nya lära i en bländande skrud, ju mer barock ju bättre; hans lycka är då gjord, om än blott för en tid; ty i allmänhet är framgången sällan långvarig. I början omgifves proselytmakaren af anhängare, som tillegna sig hans dogmer med glödande hänförelse, men de afsvalna sedermera så småningom och ötvergifva slutligen profeten, så snart nyhetens retelse försvunnit, eller en annan lärare framträdde att uppföra det gamla spelet med en ny variation. Ett dylikt bedrägeri, af en vida större betydelse, så väl med afseende på utsträckning, som inflytelse och varaktighet, har emedertid visat sig, och hotar med allvarsamma följder; det är den så kallade *Mormonismen*.

I Staden Ohio, som öfver hufvud taget tyckes äga en fruktbar mark för religiösa och socialistiska experimenter, uppträdde för några år sedan en viss *Josef Smith*, påstående sig utrustad med en ny gudomlig uppenbarelse. Han företedde en i gammal stil författad bok, hvilken sades innehålla grunden till

en ny eller snarare utvecklingen af en uråldrig troslära, och tillika uppdraga profetkallet åt honom. Denna boks ursprung uppgifves olika af hans anhängare. Enligt någras påstående skall den omedelbarligen hafva nedkommit från himlen; enligt andras skall Smith i en dröm fått anvisning på stället, der den låg förborgad under en sten. Knappt hade denna bok, som kallades Mormonernas bibel, blifvit bekant, förr än dess innehåll utbredtes med otrolig hastighet, och fann ifriga anhängare nära och fjerran. Sekten tilltog ofantligt, icke blott i Amerika utan äfven i England och Skottland, dit den nya läran banat sig vägen och år 1843 utvandrade flera hundra af dessa "den sednare tidens helgon" (latter days saints), som de sjelfva kalla sig, från England, för att förena sig med sina Amerikanska bröder. Många af denna sekts medlemmar lefva spridde här och der i de Amerikanska staterna, men största delen hafva, under deras profets, Josefs Smiths, öfverinseende och skydd, slagit sig ned vid Missouriflodens stränder och grundat ett samhälle, nära invid gränsen af staten med samma namn, och redan börjat anlägga en stad derstädes, som de gifvit det sällsamt ljudande hebraiska namnet *Nauvoo* (Navu). Denna stad, belägen på en från flodsidan sig höjande grund, är anlagd efter en storartad plan, och ehuru den ännu endast består af blockhus och lerhyddor, räknar den likväl en befolkning af sextusen personer. Stadens märkvärdigheter utgöras af ett väl försedt tyghus och det stora präktiga Mormon-templet. Flera år användes till dess uppbyggande och hvarje stadens innevanare var förpligtad att arbeta derpå hvar femte dag. Det är hundra fot långt och åttio fot bredt samt uppfördt af sten. I dess rymliga källarhvalf befinner sig en dopfont, som uppbäres af tolf i trä skurna oxar, af naturlig storlek. — Här döpas gamla och unga, och den som har förlorat barn, släktingar eller vänner, innan de erhållit döpelsens sakrament, har rättighet att låta

döpa sig i deras namn och till deras fromma. Sålunda har detta sakrament på olika tider tilldelats samma individer både "*proprie*" och "*mandatarie*." Man fordrar dock att den person, som döpes genom ombud, skall redan vara död. En gammal Mormon, som hade låtit döpa sig för så väl sina aflidna barn, som för *Jefferson*, *Washington* och några andra ryktbare män, önskade äfven att samma procedur med honom måtte fullgöras för general *Jackson*; men han afvisades på grund deraf, att generalen ännu var vid lif, dock med löfte att få återkomma när den gamle krigaren vore död. — Detta är annars ett ganska sinrikt sätt att skaffa en hastig och lysande tillväxt i förteckningen öfver sektens ledamöter.

I Staden Nauvoo tog Josef Smith sitt residens, och härifrån beherrskade han, likt en annan Mohamed, sina blindt tillgifna och hörsamme anhängare, på samma gång deras religionsöfverhufvud och härförare, Guvernören öfver staten Illinois hade tilldelat honom generallöjtnants rang inom statens milis, och han var öfverbefälhafvare för den med statens vapen utrustade af omkring femtonhundra man bestående Nauvoo-legionen. Dagligen öfivad i vapen af skickliga officerare, af hvilka en del fordom tjent i de Förenta Staternas armé, bildar denna legion redan en ganska respektabel corps och kan utveckla sig till en förfärlig makt under en listig och fanatisk anförares ledning, om sekten någonsång skulle komma i allvarsam kollision med den Stat, der den har sitt egentliga hem. — En Stat i Staten kan dock ej få lång varaktighet inom Nordamerikanska förbundet, och i ett sådant predikat befinna sig Mormonerna. Också hafva redan små tvistigheter uppstått mellan Mormonerna å ena sidan och Staten Illinois öfriga befolkning och styrelse å den andra. — Några af dem hafva åstadkommit mycket buller, och med dessa sektanhängares ökade mängd och politiska inflytande skola dylika tvistigheter snart föröka sig, och en

storm kan en gång genom dem uppkomma, hvars omfång och slut icke kunna beräknas. — Profeten är ej allenast befälhafvare öfver sina rustade anhängare i allmänhet, utan har äfven en särskild lifvåkt, kallad *Danites*, hvars medlemmar visa sin höfding en obegränsad lydnad i allt, alldeles som den "Gamles på berget" Assasiner under korstågstiden. Antalet af dessa Daniter kan ej uppgrävas, emedan denna corps af utvalda bildar en hemlig och derigenom så mycket mera verksam afdelning. Josef Smith var deras förste profet; endast profeter är den gåfvan förunnad att kunna profetera, och Josef Smith utöfvade den tidtals sålunda, att han i svulstiga tal meddelade åt sitt lydiga folk sina från höjden emottagna uppenbarelser och befallningar. Dessa föregifna andans gåfvor och det derifrån härflytande profetväldet är det väsendtliga, hvarigenom Mormonernas tro skiljer sig från andra kristnas. Ty för kristna anse de sig i alla fall; men i hvad mån de hafva skäl dertill, blir en annan fråga efter afslöjandet af deras beteenden, hvilka nyligen blifvit allmänheten bekanta. Några af bedragarens profetior hafva till en del gått i verkställighet; likväl på ett ganska naturligt sätt.

(Forts.)

TILL SALU FINNES:

- En ny gentil ensitsig Chäs på C Resorer, hos
Målar Lindström.
- Simm-Cigarrer, hos A. Hagman.
- Préference-Snus och Rök-Tobak, hos
A. Hagman.
- En ensitsig blankard Chäs till facilt pris, hos
J. J. Othman.

BOKHANDELS-ANNONCER.

I A. C. Öhmans Bokhandel finnestill salu:
Ett nytt slags Lithokromie af Bertram.
Öfvers., 9 kop.

Frälsarens klappande på människans hjerta,
af Gossner. Öfvers. af Ekebon, 15 enhalf kop.

Anteckningar under en resa genom Sverige och Danmark, jemte några Bilagor, af v. Strömback. Öfvers., ny förändrad uppl., 35 kop.

Mälarens minnen af Bergman. I. Upsala minne, Staden, Segelleden och Nejderna. I. häftet, 53 kopek.

En Christen i sin vapenrustning. Predikan af J. Gossner. Öfvers., 4½ kop.

DIVERSE:

Undertecknad, som nyligen anländt från S:t Petersburg, emottager såväl vägg- som fick-ur, af hvad slag de vara må, till reparation; största ackuratess samt skyndsamt utlofvas de resp. Kunder som auförtro mig dylikt. Mitt Logis är uti aflidne Kaptenskan Ugglas gård vid Berggatan.

L. Wikman,

Urmakare från S:t Petersburg.

Uti fordna Sallingreska gården uthyras: Sål, 3 kamrar och kök; öfverenskommelse kan ske med undertecknad ägare.

P. W. Edelman,

Färgare.

På Johannisbergs Säteri egendom, strax invid Borgå stad, finnes från nästk. Michælis att hyra: en två vånings och en en vånings byggnad, hädse omsorgsfullt i ståndsatte samt nyligen tapetserade, till större delen med franska tapetter; derjemte finnas nödiga uthus, bete för Häst och Ko, samt smärre trädgårdstjappor att uthyras, äfvensom Landtmanna varor af alla slag att för gångbara priser köpas på stället; hvarom allt aftal kan slutas med underskrifven ägare.

Johan Holm,

Vice Häradshöfdinge.

Boende å Näse gård.

En Kammare jemte Kök finnes att, ifrån d. 1 nästk. Oktober, uthyras uti den såkallade Mamsell Ihlströms förre gård. Närmare underrättelse om hyresvilkoren erhålles hos vice Häradshöfdingen Meinander.

Uti Slagtaren Malmströms gård vid Berggatan, finnes 3 Rum jemte Kök i öfra våningen att uthyras ifrån den 1 Oktober.

ÅNGSLUPEN HELSINGFORS

afgår från Borgå i följande ordning:

Lördagen den 25 Aug. kl. 8 f. m. till Helsingfors.

Måndagen den 25 Aug. kl. 2 e. m. till Lovisa.

BORGÅ; P. WIDERHOLM.

Imprimatur: A. LINDFORS.